

МОН, XLIX НАЦИОНАЛНА ОЛИМПИАДА ПО ХИМИЯ И ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Областен кръг, 12 февруари 2017 г.
Учебно съдържание IX клас

Задача 1

А, Б, В и Г са различни химични вещества.

- А е просто вещество на химичен елемент Е с 3 електрона в р-подслоя на външния електронен слой.
  - А реагира с водород при повишена температура и високо налягане, като се образува добре разтворимото във вода вещество Б.
  - Когато отворен съд с концентриран разтвор на Б се постави в близост до отворен съд с концентриран разтвор на веществото В, над двата съда се образува бял дим, състоящ се от веществото Г.
1. Запишете с енергетична диаграма пълната електронна конфигурация на елемента Е.
  2. Запишете химичните формули на веществата А, Б, В и Г.
  3. Изразете с химично уравнение: а) взаимодействието на А с водород; б) процеса на разтваряне на Б във вода; в) процеса на образуване на Г.
  4. Запишете структурните формули на А, Б, В и Г. Какви са химичните връзки (ковалентни полярни/неполярни прости/сложни, йонни, метални) във всяко от тях?
  5. Кое от веществата А – Г може да бъде втечнено/стопено най-лесно и защо? Кое не може да бъде втечнено/стопено и защо?

Веществото Б може да гори. В зависимост от наличието или отсъствието на катализатор, продуктите на горенето са различни. Едната от двете реакции е междинен етап за промишленото получаване на химично съединение с важно практическо значение.

6. Изразете с химично уравнение горенето на Б за всеки от двата случая (със и без катализатор).
7. За получаването на кое важно за практиката съединение е етап едната реакция на горене? Коя е тази реакция?

Задача 2

За определяне на съдържанието на калциев карбонат в яйчени черупки ученик провел следния експеримент: счукал в хаванче сухи яйчени черупки, претеглил проба с маса 5,25 g и я поставил в 50,0 g разтвор на солна киселина (12,0 мас.%). След пълното протичане на реакцията, разтворът бил разреден до 100,0 mL. За пълното неутрализиране на 10,0 mL от получения разтвор били изразходвани 0,365 g KOH.

1. Напишете химичната формула на калциев карбонат.
2. Напишете химичната формула и наименовайте киселината, чиято сол е калциевият карбонат.

Калцият образува и друг вид сол с тази киселина.

3. а) Напишете химичната ѝ формула и я наменувайте.
б) Изразете с изравнено химично уравнение процеса на превръщане между двете калциеви соли.
в) Какво значение имат в природата превръщанията между двете соли, като имате предвид различната разтворимост на двете калциеви соли във вода? Каква е разтворимостта на двете соли във вода?
4. Изразете с изравнено химично уравнение реакцията между калциев карбонат и солна киселина. За доказване на какво се използва тази реакция?
5. Изразете с изравнено химично уравнение реакцията между солна киселина и калиева основа.
6. Изчислете масовата част на калциевия карбонат в пробата от яйчени черупки, като използвате данните от експеримента. *(Приемете, че в черупките от яйца не се съдържат други вещества, които реагират при тези условия.)*
7. Какъв обем газ в L (н.у.) е отделен при реакцията между черупките от яйца и солната киселина?

Задача 3

Тежкия метал **Z** е един от най-големите замърсители на околната среда. Ако металът **Z** се натрупа в човешкия организъм над определено количество, се проявяват симптомите на болестта сатурнизъм. В природата металът **Z** не се среща в свободно състояние: най-разпространената му руда е минералът галенит (**ZS**). Получаването на **Z** от галенит става в следните два етапа:

(I) обогатяване чрез окисление: $\text{ZS} + \text{O}_2 \rightarrow \text{ZO} + \text{SO}_2$

(II) редукция с кокс на оксида: $\text{ZO} + \text{C} \rightarrow \text{Z} + \text{CO}_2$

1. Изравнете горните две уравнения като използвате електронен баланс. Посочете кой е редукторът и кой е окислителят във всяко уравнение.

Съдържанието на **Z** в минерала галенит е 86,60 масови %.

2. Кой е елементът **Z**? Какво е съдържанието на **Z** в **ZO**, изразено в масови проценти?
3. Напишете електронната конфигурация на валентния слой на елемента **Z** с електронна формула. Кои са характерните валентности за елемента **Z**?

Алуминиева пластинка с маса 10,0000 g е потопена в разтвор на $\text{Z}(\text{NO}_3)_2$. След протичане на химична реакция в разтвора, пластинката е извадена, промита и изсушена. Масата ѝ след изсушаване е 15,6764 g.

4. Изразете химичната реакция, която е протекла в разтвора, с изравнено химично уравнение. Какъв е типът на реакцията? Обяснете причината за протичането ѝ.
5. Изчислете масата на **Z** върху повърхността на пластинката след протичане на реакцията?

Задача 4

Смес от алкена **A** и водород, взети в равни молни отношения и с обща маса 144,3 g, се пропуска над Ni. Получава се въглеводородът **B** с права въглеродна верига. Масовата част на водорода в началната смес е 2,79 %.

1. Изчислете масата и молната маса на въглеводорода **A**.
2. Каква е молекулната формула на **A**?
3. Като използвате молекулната формула на **A**, изразете процеса на пълно изгаряне на **A** с изравнено уравнение.
4. Представете със структурни формули възможните изомерни алкени, отговарящи на условията да бъдат **A**. При изобразяването да не се отчитат геометричните изомери. Наименувайте изомерите по IUPAC.
5. Алкенът **A** няма геометрични изомери. Представете взаимодействията на **A** с H_2 , Cl_2 , HCl и H_2O , като посочите условията за провеждането им. Изобразете само главните продукти и ги наименувайте по IUPAC.
6. Представете със структурна формула един хомолог на **B**.

ПЕРИОДИЧНА ТАБЛИЦА НА ХИМИЧНИТЕ ЕЛЕМЕНТИ

Период

row	←————Група————→																	18 VIIIA	
	1 IA 1 H 1.008	2 IIA											13 IIIA	14 IVA	15 VA	16 VIA	17 VIIA		2 He 4.003
1																			
2	3 Li 6.941	4 Be 9.012											5 B 10.811	6 C 12.011	7 N 14.001	8 O 15.999	9 F 18.998	10 Ne 20.18	
3	11 Na 23.000	12 Mg 24.305	3 IIIB	4 IVB	5 VB	6 VIB	7 VIIB	8 ←	9 VIIIB	10 →	11 IB	12 IIB	13 Al 26.982	14 Si 28.086	15 P 30.974	16 S 32.066	17 Cl 35.453	18 Ar 39.948	
4	19 K 39.098	20 Ca 40.078	21 Sc 44.956	22 Ti 47.88	23 V 50.942	24 Cr 51.996	25 Mn 54.938	26 Fe 55.847	27 Co 58.933	28 Ni 58.693	29 Cu 63.546	30 Zn 65.409	31 Ga 69.723	32 Ge 72.64	33 As 74.922	34 Se 78.96	35 Br 79.904	36 Kr 83.798	
5	37 Rb 85.468	38 Sr 87.62	39 Y 88.906	40 Zr 91.224	41 Nb 92.906	42 Mo 95.94	43 Tc (99)	44 Ru 101.07	45 Rh 102.906	46 Pd 106.42	47 Ag 107.868	48 Cd 112.41	49 In 114.82	50 Sn 118.71	51 Sb 121.76	52 Te 127.60	53 I 126.90	54 Xe 131.29	
6	55 Cs 132.905	56 Ba 137.33	57 La 138.906	72 Hf 178.49	73 Ta 180.948	74 W 183.85	75 Re 186.207	76 Os 190.23	77 Ir 192.22	78 Pt 195.08	79 Au 196.967	80 Hg 200.59	81 Tl 204.383	82 Pb 207.2	83 Bi 208.98	84 Po (209)	85 At (210)	86 Rn (222)	
7	87 Fr (223)	88 Ra 226.025	89 Ac (227)	104 Rf	105 Db	106 Sg	107 Bh	108 Hs	109 Mt	110 Ds	111 Rg	112 Cn	113 Uut	114 Fl	115 Uup	116 Lv	117 Uus	118 Uuo	

лантаноиди

57 La 138.906	58 Ce 140.12	59 Pr 140.908	60 Nd 144.24	61 Pm (145)	62 Sm 150.36	63 Eu 151.96	64 Gd 157.25	65 Tb 158.93	66 Dy 162.50	67 Ho 164.93	68 Er 167.26	69 Tm 168.93	70 Yb 173.04	71 Lu 174.97

актиноиди

89 Ac (227)	90 Th 232.04	91 Pa 231.04	92 U 238	93 Np 237	94 Pu (244)	95 Am (243)	96 Cm (247)	97 Bk (247)	98 Cf (251)	99 Es (254)	100 Fm (257)	101 Md (258)	102 No (255)	103 Lr (256)

РЕД НА ЕЛЕКТРООТРИЦАТЕЛНОСТ

Cs, Li, Ba, Na, Ca, Mg, Ag, Al, Fe, Zn, Si, Cu, Ni, P, H, I, S, C, Br, Cl, N, O, F

РЕД НА ОТНОСИТЕЛНА АКТИВНОСТ

Li, K, Ba, Ca, Na, Mg, Al, Zn, Fe, Ni, Pb, H₂, Cu, Hg, Ag, Au
 Li⁺, K⁺, Ba²⁺, Ca²⁺, Na⁺, Mg²⁺, Al³⁺, Zn²⁺, Fe²⁺, Ni²⁺, Pb²⁺, 2H⁺, Cu²⁺, Hg²⁺, Ag⁺, Au³⁺

РАЗТВОРИМОСТ ВЪВ ВОДА НА СОЛИ, ХИДРОКСИДИ И КИСЕЛИНИ

катиони аниони	H ⁺	NH ₄ ⁺	K ⁺	Na ⁺	Ag ⁺	Ba ²⁺	Ca ²⁺	Mg ²⁺	Zn ²⁺	Cu ²⁺	Pb ²⁺	Fe ²⁺	Fe ³⁺	Al ³⁺
OH ⁻		Г			MP		CP	MP	MP	MP	MP	MP	MP	MP
Cl ⁻					MP						MP			
Br ⁻					MP						MP			
I ⁻					MP					MP	MP			
S ²⁻	Г				MP				MP	MP	MP	MP	MP	BB
SO ₃ ²⁻	Г				CP	CP	CP	CP	CP		MP	CP		
SO ₄ ²⁻					CP	MP	CP				MP			
NO ₃ ⁻														
PO ₄ ³⁻					MP	MP	MP	MP	MP	MP	MP	MP	MP	MP
CO ₃ ²⁻	Г				MP	MP	MP	MP	MP	MP	MP	MP	BB	BB
CrO ₄ ²⁻					MP	MP			MP	MP	MP	MP		

MP – Малко разтворимо вещество

Г – Газ

CP – Средно разтворимо вещество

BB – Взаимодейства с вода